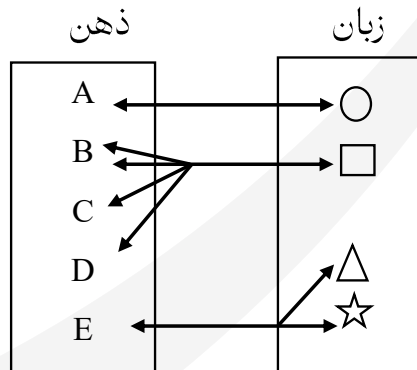

به شکل زیر توجه کن! مستطیل سمت چپ حیطةٔ ذهنه که تووش پر از مفهوم یا تصور یا معنیه و مستطیل سمت راست حیطةٔ زبانه که تووش پر از واژه و کلمه و لفظه.

اینا کلاً سه مدل می‌تونن با هم رابطه داشته باشن و رابطهٔ چهارمی هم در میون نیست. پس می‌تونیم بگیم: رابطه لفظ و معنی به حصر عقلی، سه حالت است.

پرانتهز باز حصر عقلی یعنی حصری که حالت دیگه ای نتونیم عقلاً براش در نظر بگیریم.

مثال: امروز یا سه شنبه است یا سه شنبه نیست.

زاویه یا حاده است یا قائمه یا منفرجه.

علوم یا ابزاری هستنند یا ابزاری نیستنند. پرانتهز بسته

بررسی حالت ها

۱- یک لفظ یا واژه که یک معنی داره؛ به این حالت می‌گیم «مشتک معنوی»

مثال: میز، درخت، مستطیل، کاغذ، مداد و.....

۲- یک لفظ یا واژه که چند تا معنی داره به این حالت می‌گیم «مشتک لفظی»

یعنی برای به واژه توو حوزهٔ زبان، چند مفهوم یا تصور توو ذهن وجود داره.

مثال: شیر، سیر، Spring، عین، گاز، دوش و.....

(این کلمه ها رو بهشون می‌گیم کلمات هم آوا و هم نویسه).

۳- چند تا لفظ یا واژه که یک معنی دارن؛ به این حالت می‌گیم «ترادف» و به این واژه ها می‌گیم مترادف.

مثال: انسان و بشر و آدم که متناظر همهٔ این ها تووی ذهن په تصور یا مفهوم بیشتر نیست.

خب حالا می‌ریم سراغ اصل ماجرا که «مغالطه اشتراک لفظه». در مورد این مغالطه چند تا نکته مهم رو باید بدونی:

۱- این مغالطه زمانی اتفاق می‌افتد که توو به عبارت حداقل به واژه مشترک لفظی به کار برده که منظور گوینده (یا نویسنده) با فهم مخاطب یکی نباشد.

(پس لزوماً جمله‌ای که توش مشترک لفظی باشه، مغالطه نداره بلکه اگه مخاطب منظور رو اشتباه بفهمه، مغالطه است.)

۲- برای اینکه از مغالطه اشتراک لفظ جلوگیری کنیم (یا احتمالش رو کم کنیم) باید با قرینه به مخاطبمون بفهمونیم که کدوم معنا از معنای مشترک لفظی منظورمونه.

(مثلاً عبارت شیر باز است، احتمال مغالطه اش کمتر از شیر سفیده چون توو دومی هر سه تا معنی شیر می‌تونن سفید باشن ولی تو اولی دو تا از معنیا می‌تونن باز باشن).

۳- بعضی وقتا بعضی جاها به عبارت توش مشترک لفظی به کار میره که منظور گوینده (یا نویسنده) می‌تونه هر دو تاش باشه. اینجا دیگه مغالطه اتفاق نمی‌افتد چون مخاطب هر کدوم رو بفهمه درست فهمیده و فقط مشترک لفظی وجود داره.

(این همون آرایه ایهام تو ادبیاته مثل: پیایی بکش جام و سرگرم باش...)

۴- اسم‌های خاص حتماً مشترک لفظی هستند، چون هم به معنای لغوی دارن هم اسم خاص به چیزی شدن.

حواست باشه: اسمای خاص ممکنه باعث مغالطه اشتراک لفظ بشن ممکنه نشن.

(مثلاً علی آمد، علی هم می‌تونه اسم خاص به نفر باشه هم می‌تونه معنای لغویش یعنی بلند مرتبه در نظر گرفته بشه.)

۵- آرایه‌های ادبی که به مشترک لفظی مربوطن:

جناس تام = مشترک لفظی و مغالطه اشتراک لفظ

ایهام = مشترک لفظی بدون مغالطه اشتراک لفظ

ایهام تناسب = مشترک لفظی و مغالطه اشتراک لفظ

۶- اشتراک لفظ می‌تونه هم توو حرف باشه (با، به وسیله، به همراه) هم توو فعل باشه (نمی‌توانی: توانایی نداری، اجازه نداری) هم در اسم باشه (سیر: غیر گرسنه، نوعی گیاه).

۷- کلماتی که هم آوا باشند و هم نویسه، می‌تونند باعث مغالطه اشتراک لفظ بشوند که اهم آن‌ها عبارت‌اند از:

پیچ = میخ فلزی دندان‌دار	پیچ = خم و تاب
خیر = نه	خیر = خوبی
گاز = انبر (گاز انبر)	گاز = به دندان گرفتن
گور = گورخر	گور = قبر
در = در ساختمان	در = داخل
سیر = نوعی پیازچه	سیر = کسی که گرسنه نیست.
شیر = حیوان وحشی	شیر = شیر خوردنی
ریش = زخم	ریش = موی صورت
زهر = گل و شکوفه	زهر = سم
دوش = دیشب	دوش = شانه
بادیه = کاسه مسی	بادیه = بیابان
شارع = راه	شارع = قانون‌گذار
رسته = صف - بازار	رسته = رها شده
زبان = عضوی در دهان	زبان = زبان گفتار

بیایم چند تا مثال ببینیم:

مثال اول:

فردی دو ساعته، پیاده از تهران به مشهد رفت! (مسافرت وی سه هفته طول کشید، ولی همواره دو عدد ساعت به دست خود بسته بود!)

بررسی مثال:

قطعاً توجهت به کلمه «دو ساعته جلب شده» که دو تا معنی می‌تونه داشته باشه:

۱- طی دو ساعت

۲- همراه با دو ساعت

که اون هم به خاطر واژه ساعته چون هم خود زمان معنی میده هم وسیله اندازه گیری زمان. (مثل وقتی که می‌گیم ساعت چنده؟)

اما چند تا کلمه دیگه هم هستن که مشترک لفظین. (حالا بماند که می‌تونن مغالطه اشتراک لفظ بسازن یا نه)

یکی فرد (مقابل زوج یا نفر)، یکی پیاده (غیر سواره یا مهره سرباز در شطرنج) یکی تهران (اسم خاص یک شهر، دامنه سرد در مقابل شمردن) و یکی هم مشهد (شهری در خراسان یا محل شهادت)

پس پنج جا احتمال مغالطه اشتراک لفظ داریم اما احتمال کدوم بیشتره و احتمال کدوم کمتره؟

اونایی که تووشون احتمال مغالطه کمتره:

فرد: چون هیچ عددی از تهران به مشهد نمیره؛ پس احتمال اینکه کسی اینجا اشتباه کنه خیلی کمه.

دو ساعته: با توجه به توضیحی که تو پرانتز داده و این توضیح قرینه حساب میشه؛ پس احتمال مغالطه اینجا خیلی کمه (اگه توضیح رو حذف کنیم احتمال میره بالا).

تهران: خداوکیلی می دونستی تهران یعنی دامنه گرم؟ چون نمی دونستی، با اینکه مشترک لفظیه ولی احتمال مغالطه خیلی کمه!

پیاده: با توجه به معنای جمله، احتمال مغالطه برای این عبارت خیلی خیلی کمه.

مشهد: چون هیچ توضیحی نداریم و هیچ قرینه ای هم نداریم که کدوم مشهد منظوره؛ پس احتمال مغالطه بالاست (هرچند ذهن به صورت طبیعی شهری در خراسان رو می فهمه).

مثال دوم:

روزی راننده ای به پیچی رسید؛ خم شد و آن را برداشت!

بررسی مثال دوم:

اینجا چهار تا کلمه داریم که مشترک لفظی هستند: «روزی» (یک روزی، رزق)، «راننده» (هدایت کننده خودرو کسی که می راند (دور می کند))، «پیچی» (ابزار و پیچ جاده) و «برداشت» (بلند کردن، پنداشتن، ماحصل)

اونایی که احتمال مغالطه دارن:

روزی: با توجه به معنای جمله احتمالش خیلی کمه که کسی رزق بفهمه.

راننده: چون معنی دوم راننده خیلی کاربرد نداره تو و زبان فارسی، پس خیلی بعیده که کسی اینجا دچار مغالطه بشه.

پیچ: وقتی قرینه گذاشته خم شد و آن را برداشت؛ پس یعنی خم جاده منظورش نبوده و چون قرینه داره احتمالش خیلی کمه باز

برداشت: واقعاً خیلی هنر می خواد اینجا کسی برداشت رو چیزی جز بلند کردن بفهمه.

بریم و یه نمونه تست ببینیم:

در کدام گزینه امکان بروز مغالطه اشتراک لفظ وجود ندارد؟

- (۱) این خانه و وسایلش قیمت ندارند.
(۲) برادرم دیروز عکسش را از من گرفت.
(۳) او چند شعر خیام را خوب و بی اشکال خواند.
(۴) هیچ اتومبیلی نیست که بدون رنگ باشد.

پاسخ: گزینه ۴

بررسی گزینه ها: ۱: «قیمت ندارد» دو معنا دارد: بی ارزش است - با ارزش است ۲: «عکس گرفت» دو معنا دارد: عکاسی کرد - عکس را تحویل گرفت. ۳: «خواند» دو معنا دارد: قرائت کرد - اعلام کرد (دانست) ۴: مغالطه توسل به معنای ظاهری دارد برای کلمه «بدون رنگ» که دلالت مطابقی آن رنگ نداشتن و دلالت ضمنی آن بخشی از ماشین رنگ دوباره نشده و دلالت التزامی آن تصادف نکردن ماشین است.